

subjecti, & seipsum a parte predicati in propositione identica, *Petrus est Petrus*, & universaliter contingit, cum diverso modo concipiatur idem omnino obiectum, sive diverso modo Grammaticè, ut homo hominis, sive etiam logicè, ut homo, & humanitas, etenim abstractum aliter concipitur a concreto, cum illud concipiatur per modum nature præcisè, hoc vero per modum substantiæ, ita Scot. 1. d. 2. q. 7. c. 1. & d. 3. q. 4. s. ad questionem. Altera distinctio rationis est, quæ habet fundamentum in re ipsa, quæ distinguitur, & dicitur distinctio rationis ratiocinatæ, dicitur *ratiocinatio*, quia formaliter, & actu non est in rebus, sed fit, & actatur per rationem, dicitur vero rationis ratiocinatæ, quia est quasi inchoata a parte rei, & si complementum ab intellectu recipiat, quatenus res, circa quam versatur ratio, seu intellectus, præbet occasionem, seu fundamentum talis distinctionis propter eminentiam suæ naturæ, de qua intellectus format conceptus inadæquatos, id est, quibus non exprimitur totum id, quod est in re, nam licet singuli attingant aliquid, quod est in re, nullus tamen seorsum sumptus adæquat totam naturam, & rationem obiectum rei, sic Thomista distinguunt in Deo omnia attributa, sapientiam, misericordiam, iustitiam, &c. quia enim creatus intellectus non potest ob suam imperfectiorem unio conceptu adæquare totam divinam naturam ob eius infinitam perfectiorem, eam conceptibiliter partitur ex ordine quodam ad diversos effectus, quos potest producere, vel per habitum quædam ad virtutes, vel per attributa, quæ in hominem videmus abinvicem realiter distincta, hoc etiam genere distinctionis distinguitur Thomista in creatis gradus metaphysicos, id est prædicata superiora, & inferiora, ut esse animal, esse vivens, esse rationale in homine, nam conceptibiliter partitur eandem humanitatem ex ordine ad diversos effectus vegetandi, sentiendi, & intelligendi quos potest se sola producere ob suam eminentiam; licet hæc omnia nos Scotie ponamus formaliter ex natura rei distincta, ut suo loco probabitur.

88 Hinc orta est contentio de fundamento huius distinctionis ratiocinatæ, an semper debeat intrinsecè reperiri in obiecto, nimirum quod aliquam habeat eminentiam unientem diversas perfectiones, seu formalitates, quod vocatur virtualis distinctio, quia eadem forma virtute facit sola, quæ quid facerent diversæ: an potius sola extrinsecè connotata abique intrinsecè fundamento distinctionis in obiecto sufficienter ad connotandam inter aliquam distinctionem ratiocinatam, quatenus intellectus ex illis motus suppositi sua imperfectione eandem omnino re, in qua nuda est actualis, aut virtualis distinctio intrinsecè, concipit pluribus conceptibus inadæquatis eam dividendo in plures rationes conceptas; Hanc secundam sententiam citat, & sequitur ut communem Pasqualij, disp. 57. sect. 2. quod tenuit Vasq. 1. p. disp. 117. c. 3. & Torrejon tr. disp. 11. qu. 7. Verum magis placet prior dicendi modus, quod sola extrinsecè connotata non sufficiant abique fundamento intrinsecè distinctionis in obiecto ad constituendam distinctionem rationis ratiocinatæ, sed solum constituunt distinctionem rationis ratiocinantis, & ita videtur sentisse Scotus loc. cit. dum docuit, concretum, & abstractum non differre nisi ratione ratiocinatæ, nimirum penes diversum modum concipiendi idem forme le obiectum, certum autem est concretum, & abstractum non differre, nisi per connotatam extrinsecum, nimirum substantium, quod connotatur a forma in concreto sumpta, non in abstracto. Et planè id convincit manifestè ratio, quia vel in ipso obiecto, quod distinguitur, est aliqua proportio, seu fundamentum, ut ad instar connotatorum extrinsecorum realiter distinctorum concipiatur, vel non; si primum, ergo præcedit fundamentum intrinsecè distinctionis in obiecto, & iam tota ratio distinguendi non sumitur ex parte connotatorum extrinsecorum; si secundum, cum sine illo fundamento ex parte rei ipsius, quam distinguitur, non potest differre, nisi per connotatam extrinsecam, sequitur nos eam ad libitum nostrum, & sine fundamento distinguere, quod est facere distinctionem rationis ratiocinantis, sicut si idem a seipso distinguitur concipiendo in ordine ad res diversas, & hæc ratio Jo. de S. Th. q. 2. ar. 3. tenet hunc dicendi modum; iuxta quem distinctio rationis ratiocinatæ profors coincidit cum distinctione ex natura rei virtuali superior explicata, quia semper petit fundamentum intrinsecum distinctionis in obiecto; nam iuxta alterum dicendi modum non omnino coincideret, quia posset assignari distinctio rationis ratiocinatæ in obiecto, in quo nulla præcederet virtualis distinctio, ex solo ordine ad diversa connotata extrinsecè.

89 Fundamentum igitur quod requirit distinctio rationis ratiocinatæ ex parte obiecti, est virtualis aliqua distinctio, seu eminentia rei, quæ unica existens plures rationes, seu perfectiones continet in aliquo esse, & ratio est, quia res aliqua quando superior est, & eminentior, plures perfectiones uniusquam inferior, unde in superioribus simpliciora modo invenitur perfectiones, quam in inferioribus, ubi sunt diversæ res, ac entitates, si in re superiori advenitur, & continentur secundum suas proprias uniuersivæ rationes formales, in ea re superiori erunt realiter idem ac entitativè, sed quia in ea continentur secundum proprias formalitates, remanebunt adhuc formaliter in ea, & continentur, ut virtus calefactiva, & deficcatoria in Sole, & secundum multos sensus, & vegetativa in rationali, tunc inter eas virtutes, & perfectiones nulla erit a parte rei actualis distinctio, nec realis, nec formalis, quia in ea non extant, nec secundum proprias entitates, nec formalitates, sed tantum aderit fundamentum cogitandi illas actuali distinctas; unde intellectus manifestando illas plures conceptibus, hæc attingendo uno conceptu, & aliam alio, distinguit illas in esse obiecti, cum tamen in esse rei, &

realitatis distincta non sint, sed unum; itaque fundamentum huius distinctionis consistit in eminentia, seu unitate rei virtualiter continente plures rationes, simul cum intellectu inadæquate attingente illas, & sic plures conceptibus dividente, & abstractentem unam rationem ab alia, unde ex parte intellectus requiritur etiam ad hanc distinctionem consequendam imperfectus modus intelligendi, ita ut non unico actu, sed pluribus attingat totam rei eminentiam, & quidem singulis inadæquate.

In oppositum obijciunt 1. Vasq. cit. Suarez in Met. disp. 7. sect. 1. quos sequitur Blanc. disp. 2. univ. sect. 4. probando, quod distinctio rationis ratiocinatæ non fit propriè distinctio, sed potius eisdem formalis conceptus repetitio circa idem omnino obiectum, ut cum in propositione identica dicimus, quod Petrus est Petrus, hic nulla prorsus oritur distinctio Petri a seipso per intellectum, imò potius contra per hanc prædicationem intellectus concipit Petrum cum seipso identificatum, ergo hæc est potius eisdem nominis, vel conceptus repetitio, non distinctio. Si dicas; eo ipso quod intellectus identificat realiter, & formaliter Petrum cum seipso in illa enunciatione, distinguitur eundem a seipso ratione, quatenus eundem Petrum quod duplicat, semel ipsum accipiendo a parte subjecti, & distinctionem obiectum inter conceptus ipsos formales, quibus Petrus in eadem propositione subiicitur, & prædicatur, aut inter ipsa secundas intentiones prædicati, & subjecti, quas eadem Petro tribuimus, non autem inter Petrum, & seipsum, quia distinctio non cadit in Petro, sed super extrinsecè Petro, super Petrum autem cadit solum repetitio.

90 Resp. negando distinctionem rationis ratiocinantis esse solum eisdem conceptus repetitionem, repetitio enim propriè est, cum idem obiectum, & eodem modo semel, atque iterum concipimus, & nominamus, ut si dicatur Petrus, atque iterum Petrus, tertio denique Petrus; at in distinctione rationis idem utique obiectum concipimus, & nominamus, ut si dicatur Petrus, atque iterum Petrus, primo, concipitur ut substantium, deinde ut prædicatum, unde non solum plures concipitur Petrus, sed etiam ut plures, quia intentionaliter geminatur ut substantia diversis intentionibus subjecti, & prædicati, hinc ut intellectus faciat in obiecto distinctionem rationis ratiocinantis, opus est, ut idem comparet ad seipsum, vel respectum apprehendat in ipso obiecto, quo accipiat ipsum, quia si duo, non quidem secundum diversas rationes, quæ comparatione extrinsecè resultant. Ad replicam contra hoc in argumento aliam dicimus distinctionem, quæ fit per actum collatum, non cadere supra conceptus formales, quia tunc esset distinctio realis, non rationis, nec propriè supra secundas intentiones ipsas, sed supra rem ipsam conceptam, quatenus habet esse obiectivum in intellectu, ita ut propriè idem dicatur a seipso distingui, non secundum esse reale, sed obiectivum, & intentionale, quia idem prorsus obiectum a parte rei realiter, & formaliter, dum intellectus facit propositionem identicam, ipso quæ geminat intentionaliter, ita Tromb. tr. Formal. art. 2. §. Pro intelligencia prima a conl. ubi docet, quod distinctio rationis ratiocinantis fundatur super pluralitatem esse obiectivi, & cognitivi, quod intellectus per actum collatum derivat in idem obiectum reale, & contra, quod identitas rationis fundatur super unitatem eisdem esse cognitivi, quando nimirum obiectum non substat pluribus secundis intentionibus, sed uni tantum, namque ita consideratur ut uni, & eidem substat secundas intentioni, dicitur esse idem ratione cum seipso, sequitur, & fuso declarat Pasqualij, disp. 54. sect. 2.

91 Secundo arguitur contra distinctionem rationis ratiocinatæ, quod non detur veluti membrum a distinctione formali naturæ rei conditum: Tum quia Scotus nullibi hæc distinctionem assignavit veluti conditam a distinctione ex natura rei, & idem omnes Scotistæ tum veteres, tum Recentiores semper tenuerunt hanc distinctionem rationis ratiocinatæ, seu ut ipsi ajunt, rationis ratiocinantibus, cum distinctione ex natura rei prorsus coincidere, ut videre est apud Formal. ar. 2. & omnem distinctionem rationis concludi docent intra genus illius distinctionis, quæ fit per actum collatum, & pro hæc sententia citatur ab omnibus Autoribus, unde prorsus novum videtur hæc distinctionem rationis ratiocinatæ in Scotistarum scholam invehere, cum prorsus sapiat doctrinam Thomisticam.

Tum quia in schola Scotistarum est prorsus superflua, nam Thomistæ eam admittunt propter divina attributa, & gradus metaphysicos, hæc enim omnia inter se faciunt distincta tali genere distinctionis, cum igitur Scotistæ hæc faciunt actu formaliter distincta, sanè eorum schola hoc genere distinctionis non indiget. Tum demum distinctio rationis ratiocinatæ de illa tantum potest haberi, de qua intellectus venari potest conceptus conceptus, sed nullum obiectum potest plures de se conceptus causare in intellectu, nisi in ipso sit aliqua distinctio plurium formalitatum ex natura rei præcedens omnem actum intellectus, ergo distinctio rationis ratiocinatæ coincidit omnino cum distinctione formali ex natura rei. Probatur minor, quia unum obiectum naturaliter agens ad eius distinctionem non causat nisi unum conceptum, quia cum agat secundum ultimum virtutis suæ, causat omnem conceptum, quem potest causare, ergo si esse unicum, ita realiter, quæ formaliter, unicum tantum causare conceptum adæquatum, sed plures causare posse inadæquatos in intellectu præsertim imperfectè rem concipiente. Non valet, quia una res unum tantum nata est de se causare conceptum, & hæc adæquatum, quia alias non esset unum cognoscibile, nec unum actu

actu cognoscibile, & ipsum conceptum formando immutat intellectum, & quantum potest, ergo non formabit intellectus de tali obiecto alium, & alium conceptum, nisi per actum collatum intellectus, ita arguit Tromb. loc. cit.

92 Resp. ad 1. Doctorem non semel meminisse huius distinctionis, & eam admisisse, veluti membrum a distinctione formali naturæ rei conditum, cum mirum sit, quæ Scotistæ tam unanimiter oppositum doceant, eam igitur in primis admittit 1. d. 2. q. 7. §. sepe cit. sub nomine distinctionis virtualis superius explicatæ; deinde in eodem 1. d. 2. q. 4. §. Ad questionem. ait inter diversa attributa non est tantum differentia rationis, hoc est diverforum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim distinctio est inter sapientem, & sapientiam, nec est ibi tantum distinctio obiectorum formalium intellectus, quia ut argumentum est prius, illa nunquam est in cognitione intuitiva, ergo est ibi distinctio tercia præcedens intellectum omni modo, ubi, ut patet, per primum gradum distinctionis rationis intelligit distinctionem rationis ratiocinantis, per secundum intelligit distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ quando a qualiter fit ab intellectu, ex conceptibus intellectus resultant diversis conceptus obiectivi non in esse rei, sed in esse obiecti, & representati, & idem ait esse distinctionem obiectum formalium in intellectu, & quidem etiam hoc modo ab ipso Thomistis explicatur; per certum tantum gradum intelligit distinctionem formalem adæquam ex natura rei; & quod 1. ar. 2. duplicem assignat distinctionem rationis, unam merè causatam per actum intellectus, & hæc est rationis ratiocinantis, alteram sumptam, vel occasionatam ex parte rei, & hæc est rationis ratiocinatæ, ex quibus patet Doctorem verè agnovisse distinctionem rationis ratiocinatæ, ut genus conditum a distinctione ex natura rei actuali, atque ita sentit P. Vulpes tom. 1. d. 6. ar. 7. & loc. initio ar. cit. ac omnes illi Scotistæ, qui docent gradus transcendentem præter realitatem, sed conceptus inadæquatos; meminit etiam huius duplicis distinctionis rationis Doctor 1. d. 8. qu. 4. §. Ista tamen postea, ut ibi Bargius advertit.

93 Ad 2. negatur assumptum, quamvis enim Scotistæ, nec propter divina attributa, nec ob gradus metaphysicos prædicamentales hoc genere distinctionis egeant, quia hæc omnia apud Scotum funt ab invicem ex natura rei formaliter actualiter distincta, illo tamen indigent ob distinctionem ponendam inter prædicata quiddiativa Dei, & gradus omnes transcendentem, cum enim illa non inter se differant, & ab essentia tantum distinctione rationis, & ex alia parte majori distinctione ex natura rei ab essentia distinguuntur attributa, quam prædicata quiddiativa, ut spiritus, & vita intellectualis, & docet Doct. quod 1. sub lit. I. planè sequitur, quod cum attributa distinguantur actualiter ex natura rei, prædicata quiddiativa distinguuntur tantum virtualiter, seu ratione ratiocinatæ, ut declarat Vulpes cit. disp. 6. ar. 7. Et cum gradus metaphysici transcendentem non dicant realitates, sed solum conceptus inadæquatos, ut Scotistæ melioris notæ docent, ut suo loco in Metaphysica dicemus, consequens est, ut cum per eorum distinctionem non sufficiat sola rationis ratiocinantis distinctio, & ex alia parte distinctionem ex natura rei adæquam fundare nequeant, quia non dicunt realitates, quod distinctio virtualis, seu rationis ratiocinatæ distingui debeat, unde ex hoc duplici capite oritur indigentia huius distinctionis in subtiliori schola, quæ plane suppleri nequit per distinctionem ex natura rei adæquam, ut propriis locis declarabitur.

94 Ad 3. argumentum Trombet. probat tantum unius rei generari non posse in intellectu, nisi unum conceptum adæquatum, fit illud immutat quantum potest, & per propriam speciem, at ex tera hæc circumstantias nil impedit, quin eisdem simplicis obiecti plures habeantur conceptus inadæquati per actum præcelsivum, & non collativum, quatenus inadæquate obiectum intelligendo unam rationem præcelsivam ab alia, unde necessitas formandi hæc distinctionem rationis provenit ex limitatione, & imperfectione nostri intellectus, qui vel unico conceptu totam rei naturam exhaurire nequit ob eorum eminentiam, vel in intelligendo cogitur ut alienis speciebus, quæ cum non præsentent totum obiectum adæquate, debet pluribus uti, ut rem adæquate intelligat, ex quo fit etiam, quod per plures conceptus cum intelligit, & plures rationes obiectivas in ea distinguit, quas alioquin non distingueret, si rem per propriam speciem cognoscere.

95 Ex dictis in hoc articulo concluditur septem illa Formalistarum genera distinctionum, ac identitatum, quia se invicem inferunt, esse prorsus supervacanea, ut ab invicem conditum, nam distinctio ex natura rei non est membrum conditum a distinctione formali, ut bene probat P. Faber cit. cap. 9. nam si illa censentur ex natura rei distincta, de quibus seculato opere intellectus prædicata opposita, & contradictoria verificatur, & illa eadem ex natura rei de quibus talia prædicata verificari non possunt, planè ex hoc manifestè deducitur hæc non esse diversa distinctio, nam genera, quia de illis tantum verificari possunt a parte rei aliquid contradictoria prædicata, quæ habent diversas formalitates, & quidem Doctorem nunquam distinxit inter distinctionem ex natura rei, & formalem, ut constat ex aliis, quæ habet 1. d. 2. quæst. 7. d. 8. quæst. 4. & d. 13. qu. un. & habi sepe, exemplum vero, quod adducunt hæc distinctionem ex natura rei declarandam de definitione, & definito, nihil facessit negotii, constat enim ex dictis supra quæst. 4. art. 2. quo sensu definitio, & definitum dici queant differre ex natura rei. Distinctio essentialis quoque non constituit

genus peculiare distinctionis conditum ab aliis; quia apud Formalistas duas habet acceptiones hæc distinctio; nam in uno sensu illa dicitur essentialiter distincta, quæ habent diversas essentialitates, & contra illa dicitur eadem, quæ in eadem essentia communicant, in alio sensu illa dicitur essentialiter distingui, quorum unum est de essentia alterius, nec eus conceptum formalem ingreditur, & contra illud dicitur idem essentialiter aliter, quod constituit eius essentiam, & eus conceptum formalem ingreditur. Patet autem, quod identitas, & distinctio essentialis in primo sensu coincidit cum distinctione reali, nam quantumque habent diversæ essentialitates, sunt etiam diversæ res, in altero autem sensu accepta coincidit cum identitate, & distinctione formali casta secundum modo ex illis tribus, quæ supra insinuavimus declarando hæc distinctionem in solut. 3. obiecti. Sic etiam distinctio se totis obiectivè, quæ distinguit, ajunt, quæ in nullo conceptu quiddiativo conveniunt, ut passionem entis, & ultimam rerum differentiam, & distinctio se totis subiectivè, quæ distinguit, ajunt, quæ non conveniunt in aliqua realitate potestentiali ad ipsa contra libit, ut Deus, & creatura, non constituntur duo genera distinctionum a cæteris conditum, sed coincidunt cum reali, & formali, ut bene notavit Fater. cit. quia quæ distinguuntur se totis obiectivè, aliquando distinguuntur tantum formaliter, ut bonitas, & veritas in Deo, & interdum etiam realiter distinguuntur, ut due ultime differentie; pariter quæ distinguuntur se totis obiectivè, quandoque realiter distinguuntur, ut Deus, & creatura; interdum tantum formaliter, ut bonitas, & veritas in Deo, vel creatura, & hæc dicta sufficiant pro dignoscendis variis distinctionum generibus quantum ad logicum spectat, relictis ambagibus Formalistarum, a quibus non tantum Tyrones, verum etiam provectos abstinere consilium, nam in illis multa continentur tum logica, tum philosophica, tum metaphysica, & theologica, ita confusè, & promiscuè tradita, ut potius more Gallico pulmentum quoddam confecerit Formalistæ, quam novam quandam scientiam, cuius subiectum fit formalitas, ut ipsi præterunt, aptissimum ad obtruendum quodcumque quantumvis præcipax ingenium; nec dubitavimus afferere tractatum hunc formalitatum plures alumnos & subtilium Scholæ indolis excellentes fœdissime, & quoties perire, ut mirum sit, eorum adhuc in nostra Schola toleretur, imò ut omnino necessarius Tyronebus a quibusdam prædicetur.

QUÆSTIO VI.

De ordine, & Methodo procedendi in facultatibus tradendis.

96 DE Methodis quamplures scripsere Philosophi magni nominis, tum veteres, tum Recentiores (& forte plurimum peteret necessitas, ac materiae utilitas) & nuperim non minus, quam doctissime scripsit Scipio Claromontus vir omnigenè literaturæ liberos quatuor; notant autem Methodum posse dupliciter accipi, uno modo pro regula, & canone procedendi in scientia, & ordinandi res in ipsa tractandas, ut de hæc prius, & de illa postea agatur; alio modo pro ordine ipso, veluti in actu exercitio, seu pro ipso progressu; sumi etiam solet interdum pro omni instrumento sciendi, sed quia hæc est sua nimis acceptio, propriè, & peculiariter nomen Methodi referingitur ad relatas duas significationes. Dubitant autem primò, sub qua ex relatis significationibus Methodus ad Logicum pertineat, ac ab ipso definiti debeant, seu scilicet, accepta pro regula, & norma procedendi in scientia, vel pro ipso progressu; Eustatius, & Joan. Grammat. ex antiquioribus, & Pendaus, ac Zabar. ex recentioribus apud Claromont. cit. lib. 1. c. 2. arbitrantur Methodum considerandam esse, ac definiendam a Logico pro regula, & canone procedendi; at Claromont. opinatur potius definiendam esse pro progressu ipso, quia Methodus ex vi nominis significat viam, & progressum ipsum, & hoc est eius formalis significatio, res autem, inquit, definiti debet in sua formalis significatio.

Hæc est ferè quæstio de nomine, adeo ut mirum sit, doctissimos viros tot verba in re parvi, vel nullius momenti consumere; nam certum esse debet, Methodum sub utraque acceptioe ad Logicum pertinere, sub prima quidem acceptioe ad Logicum docentem, cuius munus est tradere regulas, & instrumenta sciendi, & ordinatè sciendi, sub secunda autem acceptioe spectat potius ad Logicam utentem, quam docentem, nam Logica utens, ut in quæst. præm. dictum est, talis appellatur, quia ponit in usum regulas, & præcepta logicè docentis, cum ergo ordinatè, ac distinctè proceditur in aliqua facultate tradenda, talis progressus est actus logicæ utentis; ergo sub utraque acceptioe Methodus ad Logicum pertinet, & ab ipso sub utroque sensu considerari debet. Confirm. quia ut dictum est, non sumitur hic Methodus pro quocumque instrumento sciendi, sed peculiariter pro ipso ordine, qui in scientiis observari solet, ut ritè, ac sine confusione tractantur; quæ ratione ex communi sententia definiti solet, quod est habitus instrumentalis, seu instrumentum intellectuale, quæ docetur cuiusque discipline partes conveniunt disponere, ut videtur Zabar. l. 1. de Methodo. cap. 4. Ipe dat autem ad logicam tradere methodum, & ordinem procedendi in scientiis, sicut enim ipsa tradit modum sciendi, ita etiam tradere debet modum ordinatè sciendi, & procedendi in scientiis tradendo regulas, & præcepta ipsius ordinis; nedium ergo ad logicam spectat, ac ab ipsa definiti debet methodus sumpta pro ipso

ipso progressu, sed etiam sumpta pro ipsa regula, & norma procedendi in scientia, ac ordinis servandi; Et fallax est, quod dicebatur, methodum ex vi nominis significare, precisè progressum ipsius, nam in questionibus de nomine, ut sapè didicimus, communis, ac frequentiori loquendi modus semper præferri debet; Methodus autem apud Philosophos nedum accipitur pro ipso progressu, sed etiam pro regula, & norma ordinatè progredien-

Secundo dubitatur, an de ratione methodi, ut hic sumitur pro ipso ordine servando in scientia, ut de hoc prius agatur, quam de illo, sic quod prius ad cognitionem sequentis dirigatur. Negat Clarum. l. 1. de Method. cap. 8. quod probat explicando notionem ordinis sensibili exemplo, nam si numeranda sint loca litoris Tyr- rheni, cujus ab Occidente principium est Monaci portus, ab Oriente est Leuconia, potest numeratio ab altero termino exor- diri, & esse ordinata, tamen tamen cepit ordo retineatur, v. g. si post Monaci portum Albiniunum, inde Albiganum, postea Genavam memoraverit, atque ita subinde semper que succedunt in Orientem loca numeret; unde deducit ad rationem ordinis requiri quidem, quod de hoc prius, quam de illo agatur, nequaquam autem, quod prius ad sequentis cognitionem dirigatur, neque enim ad cognitionem Genæ Albiganum pertinet.

dicendum tamen est de ratione ordinis, ut hic de eo loquimur, ut nimirum est ordo doctrinæ, & præcipua species methodi, vel potius methodus ipsa servanda in facultate tradenda, esse quod prius ad cognitionem sequentis dirigatur. Probatur: quia licet de ratione or- inis, ut sic, sit esse dispositionem plurium secundum prius, & posterius, ut bene ostendit exemplum allatum, tamen ut ex modo dicendis patet, de ratione ordinis doctrinæ est, ut ab illis incipiat, que sunt facilliora captu, & conferre possint ad noti- am sequentium, que sunt facilliora videmus ab Auctoribus ipsis, que in facultatibus tradendis non temerè, & cata prius hanc di- positionem insistant, quam illam, sed quia hæc prior conferat ad cognitionem sequentis. Conf. quia commune proloquium est, quod lectio lectionem aperit, ut per id ostendatur rectum doctrinæ or- dinem tunc servari, ut non solum prius hæc lectio instituitur, quam illa, sed ita ut prior lectio conferat ad notitiam sequentis. Conf. tandem ex dictis ipsis, nam cap. 4. definit methodum sum- ptam pro ipso progressu, quod sit via ad cognitionem promovens abque errore, & hinc cap. 6. deducit ordinem esse speciem metho- di, quoniam & ipse est progressio a prioribus posterius, & ad co- gnitionem promovet, iuvat enim ordo ad rerum cognitionem affe- quendam, sicut confusio impedit, ac perturbat, ergo de ratione ordinis doctrinæ est, ut prius ad cognitionem sequentis dirigatur, idque expressè docet Zabarel. loc. cit. At respondet Claromont. ordi- nem in disciplinis tradendis utique nostram iuvare cognitionem, non tamen in eo scilicet, quod prius conferat ad cognitionem eu- tum, quæ posterius dicuntur, hoc enim convenit methodo specia- liter dictæ, quam ponit speciem ab ipso ordine condiditiam; sed quatenus per ordinem tollitur confusio, quæ tum intelligentiam retardat, tum memoriam impedit, reminisceniamque penitus tollit, & hæc est utilitas ordinis per se, & præcisè sumpti. Sed iam dicendum est hic, sermone non esse de ordine præcisè sub- ratione ordinis, sed de ordine doctrinæ servando in disciplinis tradendis, & dicimus hunc expostulare, ut quæ prius dicuntur conferat aliquo modo ad posteriores notitiam. Tum quia superfluum vide- tur ponere methodum specialem; veluti speciem per se ab ordine distinctam, & cujus ratione sit, ut superius conferat ad cog- nitionem posterius, nam ut dicimus est, hic non est sermo de metho- do pro quocumque instrumento sciendi, sed præcisè pro ipso or- dine doctrinæ, qui in scientiis observari solet, ut ritè, ac sine con- ferat ad posteriores notitiam.

Tertio dubitatur, quemam sit norma ordinis doctrinæ, quam in scientiis tradendis observare debemus; Aliqui docuerunt ipsum- met naturalem rerum ordinem esse regulam, & normam ordinis doctrinæ, ita ut ordo doctrinæ tunc recuset, quando conformis est ordini naturali ipsarum rerum, id est quando in scientiis res illa prius cognoscitur, & consideratur, quæ etiam in essendo est prior, ita opinatus est Piccolomineus in sua Morali introductione cap. 14. & 15. & sequitur Averla quæst. 30. log. sect. 2. licet addat inter- dum etiam licere ob urgentem aliquam rationem facilitatis, & commoditatis, ordinem naturæ immutare. Alii ex opposito docue- runt normam ordinis doctrinæ universaliter loquendo esse facilio- rem methodum nostræ cognitionis, ita quod cum in scientia primò tradamus res cognitio faciliores, & paulatim ad difficiliores ascen- dimus, secundum ordinem doctrinæ servamus, licet non servetur or- do naturalis rerum in essendo, quæ opinione hæc defendit Zab. lib. 2. de Met. a. cap. 6. & lib. 3. Apolog. Mercenarius in suis dilucid. Faber. Theor. 19. Complur. disp. proctem. Log. in append. qu. ut. & alii quamplures, in quæ etiam incipit Averla cit. dum fatetur ipsum ordinem naturæ non semper solere esse faciliorem, & com- modiore ad perfectam rerum notitiam assequendam, ac etiam Claromont. loc. cit.

97 Dicendum est cum secunda sententia, veram normam ordinis doctrinæ esse faciliorem modum nostræ cognitionis, sive servetur ordo naturæ; sive non, quod addimus, quia ad hanc facilitatem interdum etiam iuvat ipsemet ordo naturæ, ut nimirum res omnes eo ordine disponantur, quæ ex natura sua sunt inter se connexæ, & ordinatæ; unde ordo doctrinæ non est adæquatè condiditiam ab ordine naturæ, sed interdum coincidit cum eo. Conclusio deducitur

ex Scoto 1. d. 3. q. 2. ut bene Faber advertit, nam ibi ait Do- ctor Metaph. esse ultimam scientiam ordinem doctrinæ, etiam si agat de principiis aliarum scientiarum, Philosophum vero naturalem esse priorem; & planè ratio, cur Arist. hæc scientias sic ordinavit, non est, quia ordo naturalis rerum sic peteret, quia potius hic ordo oppositum postulabat, ut nimirum Metaph. præmitteretur, veluti quæ agit de principiis primis omnium rerum communissimis, non autem Physica, quæ agit de particulari ente; ordinavit ergo Phy- losophus hæc scientias hoc modo, & Physicam præmisit Metaphysi- cam, quia illa est facillior, ut potè quæ est de rebus sensibilibus, quæ sunt cognitio faciliores.

Probatur autem conclusio manifestè Arist. auctoritatibus, & in primis 5. Met. tex. 1. adest auctoritas, quæ nullam patitur glossam, nam ibi distinguens inter principium essendi, & cognoscendi ait, principium doctrinæ non semper est principium rei, sed unde quis facile addicere potest, inquit enim, ut doctrina non a primo, ac rei principio aliquando inchoandum est, sed unde quis facilius discat. Nec valet solutio Piccol. quod ibi Arist. loquitur de via doctrinæ, id est de Methodo, & demonstratione, quæ est propria via sciendi, non autem de ordine doctrinæ. Hoc enim manifestè repugnat textui, ubi ponit varias acceptiones principii, & postquam locutus est de principio doctrinæ, inferens in eodem capite loquitur de principio pro medio demonstrationis illis verbis, præterea cum cognoscibilis res est, principium hoc quoque dicitur, ut demonstrationum suppositiones, non ergo in priori loco loquitur de methodo, & via doctrinæ, sed de ordine. Item 1. Phys. tex. 4. a. affertur ordinem procedendi in scientia naturæ ait, ab universalioribus esse incipiendum, & ratio- nem adducens inquit, quia sunt nobis notiora, quod etiam re- petit 1. Ethic. cap. 4. ergo norma ordinis doctrinæ est facillior no- stra cognitio. Nec juvat respondere cum Piccol. quod illa non est sufficientis ratio, neque primaria, quia scilicet ex universalium cog- nitione facilius habemus cognitionem aliarum rerum naturalem, sed primaria ratio est, quia sunt priora, id est illis cognitio facilius aliæ res cognoscuntur, nam ipse ordo naturæ facillior, & com- modior est ad perfectam rerum notitiam assequendam. Non valet tum, quia nimis derogatur Philosopho dicendo statim in ingressu Philo- sophiæ de se esse non assignando primariam rationem, & sufficientem ordinis, quem servaturi erant in progressu; tum quia falsum est, universaliter, de quibus ibi loquitur Arist. esse priora secundum ordinem naturæ, quia non locutus de universalibus in prædicando, sed in continendo, ut dicimus in Phys. in expositione textus ex Scoto 1. d. 3. q. 2. O. Tum quia etiam per universalia intelligit- ur ibi communiora, quæ sunt priora secundum naturam particula- ribus, adhuc tamen universaliter verum non est (& si interdum ita sit), quod ipse ordo naturæ facillior sit, & commodior ad nostram cognitionem, atque ideo illa adhuc esse non potest primaria ratio, quia sunt priora; tum tandem quia etiam ipse ordo naturæ semper facillior esset, hinc non sequitur, primariam rationem, cur velit Arist. ab universalioribus procedere, esse, quia ipsa sunt priora, imò potius sequitur oppositum, quia adhuc non conquisivit intelle- ctus; sed adhuc querendum manet, quare veli agere prius de prio- ribus secundum ordinem naturæ? & respondere debemus, quia faciliorem cognitionem habemus servando hunc ordinem; cum er- go hæc sola causa, facili- nempe modus nostræ cognitionis quietet nostrum intellectum, ipsa sola erit primaria.

98 Præterea videmus Arist. pluries ordinem naturalem rerum prætermisisse, & ordinem nostræ facillioris cognitionis secutum esse; hinc prius egit de animalibus, quam de plantis, non alia ratio- ne, nisi quia sunt nobis notiora, ut ipse dicit de long. & brev. vitæ, & lib. 1. hist. animal. cap. 6. dicit prius se agere velle de dif- ferentibus, & accidentibus, quæ circa animalia contingunt, postea ad causas inquirendas ascendere, ait enim rationem congruam no- stro naturali cognoscendi modo esse, ut a facillioribus, & propin- quioribus nobis ad difficiliora, & remotiora procedamus, & ibi- dem de partibus animal. cap. 20. reddens rationem, cur prius de homine agere vellet, subdit, quia exteriorum partium eius forma no- vissima est. Nec valet, quod ait Piccol. hoc ab Arist. factum fuisse ex accidenti. Quia Arist. ipse restat se ita agere, quia ratio doc- cendi expostulat, ut a facillioribus nobis ad difficiliora procedamus, non ergo id fecit ex accidenti, sed confulto, & data opera. Et hæc sententia non solum fuit Arist. sed etiam Platon. lib. 2. de Rep. Galen. lib. 9. de decretis Hippoc. & Plat. cap. 2. & Avicen. in princ. lib. de Anim. quibus in locis unanimitè docent in rerum tractatio- nis, & facultatis tradendis a facillioribus, & clarioribus nos ex- ordiri debere. Demum hæc sententia manifesta ratio suffragatur, nam est pluries iuvat res addicere eo modo, quod sunt a natura di- sposte, nam velle conferre tractatum de communioribus præmit- tere tractatibus de particularibus, unde Arist. in lib. Phys. agit de principii, & proprietatibus corporis naturalis in communi, de- inceps in aliis lib. de variis speciebus corporis naturalis in communi, de- inceps etiam contingit rem aliquam, quæ in essendo priorum, esse adeo reconditam, ut non aliter possit bene cognosci, quam ex prævia cognitione alicuius rei posterioris sensibus obviate, atque ideo a nobis cognitio facillime, sic Arist. in Met. acturus de sub- stantiis separatis prius agit de materialibus, & ideo non ordo na- turalis rerum universaliter esse potest norma ordinis doctrinæ, sed facillior modus cognitionis nostræ, unde semper debemus incipere a notioribus nobis.

99 Hic tamen advertendum est cum Fabro citat. cap. 2. in fine, quod cum dicimus ordinem doctrinæ postulare, ut a notioribus no- bis

bis exordium sumatur, per notiora nobis non intelligimus, quæ so- lent contradistinguuntur a notia natura, sed per notiora nobis intelli- gimus illa, quæ facilius aliis initio scientiæ addidimus, & ex quorum cognitione facilius in cognitionem aliorum in illa scientia deveni- mus; ex quo fit, ut etiam plures in scientiis ordo doctrinæ sequa- tur ordinem naturæ, & priora natura declarantur, deinde post- riora; hoc autem non ideo fit, quia ordo naturalis sit norma veri ordinis doctrinæ; ut Piccol. arbitratus est, sed quia hic, & nunc ille ipse ordo naturæ est facillior, & commodior ad assequendam notitiam aliorum in scientia contentorum, nec posteriora poterunt ritè percipi; nisi supposita notitia priorum secundum naturam, quæ ratione Arist. prius egit de elementis, & de mixtis, quia ritè mixti naturam percipere non possumus, nisi prius elementa cogno- scamus; Et per hoc facile conciliantur omnes Arist. auctoritates, quibus ipse restat se ideo prius agere de quibusdam rebus, quia secundum naturam priora sunt, ita 1. Elench. cap. 1. & 3. Rhetor. cap. 1. lib. de sensu, & sensato in principio, 2. de gen. animal. cap. 2. 1. Phys. 57. 2. de Anim. 64. 2. de partibus animal. cap. 10. & in Phys. primo loco agit de principiis rerum naturalium, quia secundum naturam priora sunt, quamvis aliqui sine difficultate, & con- sistentur autem omnes illæ auctoritates, & conformes dicendo Ari- st. hæc sepe semper conformes ordinem doctrinæ cum ordine naturæ, non quia ordo ille naturalis sit norma veri ordinis doctrinæ, sed quia facillior nostra cognitio tunc illum ordinem expostulat, & ordo ipse naturalis conducebat ad faciliorem captum aliarum rerum in scientia, unde & quando Arist. a prioribus secundum naturam inci- pit servando ordinem naturæ, & quando eundem ordinem imi- rit, id semper facit ob faciliorem nostram cognitionem, ita quod modus facillior nostræ cognitionis sit semper norma ordinis doctri- næ, sive incipiendo a prioribus, sive a posterioribus secundum na- turam. Neque huic resolutioni adverberat, quod res sicut se ha- bent ad esse, ita ad cognosci, atque ideo ordinem in cognoscendo sequi debere ordinem in essendo, & ordinem scientiæ conformem esse debere ordinem naturæ. Non sequitur, debet enim utri- que scientia docere res, & notium, quod inter se sunt a natura di- sposte secundum prius, & posterius, sed in docendo necessarium non est, quod illud modum imitetur, debet v. g. docere, quid sit Deus, quid creatura, & quod Deus est prior creatura, sed hinc non sequitur, quod pro declaranda Dei natura incipere non possit a creatura, quæ est minor, iuxta præceptum D. Pauli ad Rom. 1. *invisibilia enim ipsius a creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intel- lecta concipiuntur.*

100 Quarto dubitatur in hac questione, an in facultatibus tradi-endis utendum sit methodo resolutiva, vel potius compositiva, ita enim dividit solet methodus, seu ratio scientiæ in compositivam, & resolutivam, & quamvis Carpentar. dispit. de Method. & Masius qu. ut. proem. loc. addant & defendant tertiam speciem methodi, quam appellat definitivam, ex Gal. lib. de arte medic. a principio; communis tamen dividit methodi in compositivam, & resolutivam sufficientes est, & immediata, nec methodus definitiva est ab illis condiditiam, ut Zab. ostendit lib. 2. de Method. & lib. 2. Apolog. & ita colligitur ex Arist. Ethic. cap. 4. ubi non nisi duplicis ordinis scientiæ meminit in disputationibus servandi, ut nunc, qui est a principii ad principia, qui proin & dicitur com- positivus, nam partes componunt totam, & principia principia- tum, alter est a principii ad principia, qui proinde dicitur resolutivus, quia totam in suas partes resolvitur, & principium in sua principia; Zab. loc. cit. docet ordinem compositivum esse proprium scientiæ speculativæ, nam cum ipse non referatur ad hæ- maticalium operis faciendi, non possunt aliter ordinari, quam a principii inchoando, & hoc esse de mente Arist. 1. Phys. cap. 1. Ordinem vero resolutivum docet esse proprium scientiæ prædicis, & aribus, nam ex notione finis, ad quem referuntur, artes sunt adinventæ, & sic Arist. ipse docet 7. Meth. 23. in quavis arte prius considerantur finem, deinde methodum, & in scientia morali ita oblectat, quia prius agit de felicitate, quæ est finis, deinde de virtuti- bus, quæ sunt methodi, itaque concludit in tradendis speculativis methodo compositiva utendum esse, sed in tradendis prædicis resolutiva, quam opinionem sequuntur Complur. cit.

101 Dicendum tamen est, necessarium non esse speculativas pro- cere ordinem esse compositivo, & prædicis resolutivo, sed utrum- que ordinem his, & illis interire posse iuxta exigentiam nostræ facillioris cognitionis; ita P. Faber. cit. cap. 3. & tenet Averla cit. & sequitur ex proxime dictis; iam enim concludit est, ordinem contingit, quæ facilius addidimus incipiendo a compositis, & principiat ad prima usque principia procedendo, & ad effectibus nobis notioribus ad causas etiam in scientiis speculativis, ut supra probatum est, & multoties contingit oppositum etiam in prædicis, ergo in utriusque facultatibus iuxta exigentiam facillioris nostræ cog- nitionis arripere possunt unam methodum, vel alteram. Imò ut notat Averla, contingere potest, ut plures partes ipsarum scien- tiarum totali, ita sint disposte, ut una procedat ordine compositivo, alia resolutivo, v. g. pars illa Philosophiæ, quæ prius considerat mundum quantum ad compositionem, & structuram suam, unitatem, originem, & alia, deinde distinctè considerat singulas mundi partes, procedit methodo resolutiva, alia vero pars, quæ prius considerat elementa, deinde mixtum, procedit ordine com- positivo.

Sed cum Zab. obijciat, quod ordo debet tradere cognitionem

distinctam rei, ergo debemus incipere à communioribus, & à prin- cipiiis, & causis, quæ sunt nobis notiora cognitione distincta. Conf. ex Arist. qui 1. Phys. 57. & lib. 3. text. 2. & 1. de part. animal. cap. 1. & 4. docet prius de communibus agendum esse, deinde de par- ticularibus; & ratio est, quia scientiæ intendunt tradere explici- tam, & distinctam rerum notitiam, sed notitia universalium re- quiritur ad explicitam cognitionem inferiorum, & particularium, ergo ab universalibus incipiendum est. Resp. cum Faber cit. ne- gando assumptum, quia non spectat ad ordinem tradere cognitio- nem distinctam, vel consulam rei, id enim minus est instrumentum sciendi, sed ordo propriè inservit solum facilitati scientiæ; unde sæpe venit, quod priori loco quædam præmittimus, de quibus habemus solum cognitionem quandam rudem, & per rationes parum efficaces, non alia ratione, nisi quia hæc rudis cognitio non adjuvat ad acquirendam claram aliarum rerum cognitionem. Ad Conf. dicimus, ea probari tantum ordinem compositivum longe prællare resolutivo, & in disciplinis tradendis eo utendum esse, quantum fieri potest, non tamen probat, quod si necessitas, & com- moditas addiditum id expostulet, non possimus interdum illum prætermittere utendo ordine resolutivo; præmittendo nimirum cognitionem rudem, & consulam effectuum, & compositivum, ut inde procedentes ad cognitionem cautam, & principiorum in hunc modum acquiramus cognitionem quoque distinctam eorundem.

102 Quinto dubitatur, an quilibet scientia melius tradatur or- dine expostitionis, vel potius tractationis, an utrumque permiscen- do; & ut sensus dubitationis præstat, tunc scientia traditur per modum expostitionis, cum quis assumendo certum Auctorem, à quo scientia antea est tradita, ut Aristotelem in Philosophia, Magistrum Senteptiarum in Theologiis, fatagit illum explicare, & reconditis illius sensus aperire; & qui scientias in hunc modum tradunt per modum Commentarii non alio ordine procedere tenentur ab illo, quem servat Auctor principalis. Tunc vero scientia traditur per modum tractationis, cum quis aliquam scientiam tra- dit res tractandas in ea disponendo ordine quodam distincto, & ex- quisito prolo veluti Marto adinventum, non autem cuiusdam Au- ctoris textui imitendo. Tunc tandem mixto modo traditur, cum quis postquam certum Auctorem sibi exponendum assumptum, occa- sione quorundamque verborum, quæ ab Auctore textus interpo- nitur, ex proloso suis insinuat quaestiones, sic enim hæcunque Auctores utramque ordinem miscerunt.

Antiquiores primo modo tam Philosophiam, quam Theologiam tradiderunt, nam Aver. Alexander, Themistius, Simplicius, Philo, & alii illam docuerunt Aristotelem commentando, ipsam vero Ægidius, Scotus, Ricardus, D. Bonav. & alii quamplures exponendo Magistrum. Secundo modo omnium primas Theolo- giam tradidit noster Alensis novo ordine contextendo summam theo- logicam iuxta Innocent. IV. quem postea summa cum laude Sanctus Thomas est imitatus; & quidem immerito Averla quæst. 30. sect. 1. & 7. hoc præconium subripit Alensi, ut tribuat Aquina- ti, qui aliis mille titulis cumulatis meritis hac laude non eget, nam id aperte testantur Abbas Tritam, ex Galen. in Catalog. scriptor. Ecclesiasticis, Bartholom. de Sixto libro 1. Confirmat. Firmament. triam ordin. parte prima, Sixtus Senens. libro 4. Bibliot. sanc. quorum testimonia extant affixa in principio Summæ Alensis; & asserunt etiam primum scripsisse supra Magistrum; hoc etiam secundo modo nunc passim Recentiores Philosophiam tradunt, proprias namque, resoldo Aristot. textu in angulo, contextunt qua- sitiones, ac disputationes, quasi nulli referat scire Arist. mentem in rebus philosophicis, in quibus tamen veluti Magistrum, & oraculum antiquitas est venerata. Tertio tandem modo philosophiam tradiderunt Auctores quidam inferioris notæ, qui occasione arre- pra alicuius verbi, quod in idem habet Auctor in textu, qua- sitiones intrudunt ad illum locum, & etiam interdum ad eam scien- tiam proliis impertinentes, veluti sunt illi qui 1. Phys. ubi de prin- cipiiis rerum naturalium agendum est, disputant de ente univoca- tione, quæ spectat ad Metaphysicam, & de primo cognito; quod attinet ad libros de Anima.

103 Dicendum breviter est, quod licet in Sacra Theologia con- scribenda, in qua alium textum non habemus, quam Scripturam Sacram, & Sanctos Patres ordo tractationis sit admodum accom- modatus, ita ut aptè disponatur materis, & tractatus pro rei exi- gentia; Philosophia tamen, in qua habemus Arist. ut oraculum, & Magistrum, non bene traditur per modum puræ tractationis textum proliis omittendo, quia Arist. textus re vera est totius Philosophiæ basis, & fundamentum; nec bene traditur per modum puræ expostitionis nullam proliis contextendo quaestione, quia ut ait Arist. ipse in prædicamento ad aliquid, dubitare de singulari non est inutile, & quaestiones sunt, quæ acunt, & exer- cent ingenia, & ad veritatem indagandam maxime iuvant, ut po- tèt, quæ efficaciores rationes pro alterutra parte producant ponde- randa, sed mixto quodam modo tradenda est, non quidem tali, qualis est ille jam relatius, quo huculcque Auctores quamplures usi sunt; imò hic ut penitus ineptus, & noxius est à scholis eliminan- dus, sed alio quodam sic accommodato, ut ab initio totius præ- mittatur Arist. tex. in summam reductus, & deinde quaestiones, ac disputationes contextantur illi respondentem vel eo ordine di- sposte, quo textum Arist. ordinavit, vel alio noviter adinventum, ut introducti possint quaestiones, quæ de novo pertractantur, sic nos logicam modo contextimus, quia Summulas præmittimus, & Arist. textus

textus breve compendium, & nunc disputationes subnectimus illis respondentes, eundemque ordinem servabimus in Physicis, & in aliis libris tenebimus.

104 Dubitatur tandem, quis ordo servandus sit in qualibet quaestione disponenda, praesertim quando circa illam varie, ac inter se repugnant extant Auctorum sententiae; & quidem cum tota quaestio in his duobus vertatur cardinibus, in alienis nimirum impugnandis, & propriis confirmandis, hoc tribus modis fieri potest; primo ut aliena referantur, & rejiciantur; propriam deinde introducantur, & confirmantur, quem ordinem observavit Arist. 1. de sententia, & confirmando, quae natura ipsius agens, & 1. Ethic. Phyl. agens de rerum principiis, & 1. Caeli agens de origine mundi, & 1. ac 2. lib. de Anima agens de natura ipsius animae, & 1. Ethic. agens de humana felicitate; secundo ut prius propria aperiantur, & solidetur sententia, postea aliena referantur, & confutentur, quam methodum servavit 3. Phyl. agens de motu, ubi prius suam tradit definitionem de motu, deinde Antiquorum; tertio demum ut prius quidem aliena referantur sententiae, & minus probabiles, & postea propria, & magis probabiles, sed illae non rejiciantur, nisi dum propria fideatur sententia, ita quod simul, & semel propria probetur sententia, & oppositae referantur, & proprie confirmatio sit alienae confutatio: ac contra; & sane hic ordo magis expeditus est, & brevitate adaptatus, nam sic non oportebit in plures articulos quaestionem dividere, in quorum uno aliorum sententiae referantur, & in alio propria introducat, atque probetur, sed in uno, & eodem articulo ambae partes commode excipi poterunt simul, & semel propriam confirmando, & contrariam evertendo; & hunc ordinem nos ferè semper observabimus in quaestionibus disponendis, nisi interdum magna sententiarum copia, circa eandem quaestionem peteret hunc ordinem aliquantulum immutari.

105 Sed quamvis haec methodus in quaestionibus disponendis modo sit familiaris, & consueta, tamen in referendis, & dissolvendis alienae sententiae argumentis non eodem modo procedunt omnes; quamprius enim dum ab initio quaestionis aliorum proponunt opiniones illas adducunt cum suis fundamentis, quae postea dissolvuntur in fine quaestionis ex declaratione propriae sententiae, quam possunt in corpore quaesiti, & haec methodo ut sunt universaliter omnes antiqui Scolastici, quae etiam Arist. ipse commendat 3. Met. tex. 1. nam visus aliorum rationibus maturus fertur de veritate iudicium; inquit Philosophus. Verum, ut advertebat Averl. cit. quamvis haec methodo sit valde illi commoda, quae propria industria, & exercitatio veritatem indagare contendit, ille tamen Auctor, qui veritatem inventam illa tradere, & persuadere contendit, consultius utique procedet, si ab initio quaestionis referendo aliorum sententias, illarum fundamenta non referet, sed differet ad finem quaestionis, postquam suam stabilivit sententiam, ea simul referendo, & dissolvendo, & ratio est quia si in quaestionis vestibulo referantur non solum sententiae aliorum, sed etiam eorum fundamenta, cum tunc intellectus addiscens sit nudus, & tanquam tabula rasa, imbuatur quodammodo primò illis falsis fundamentis, unde minus facile postea disponatur ad assentiendum rationibus propriae sententiae, cum semper anxius maneat de solutione argumentorum oppositae sententiae, melius igitur est, ut intellectus primò imbuatur fundamentis verae sententiae, neque tunc anxietate laboret. Accedit ulterius experientiam ipsam docere, quam afferat incommodi Thyrosibus conferre solutiones in fine quaestionis postea cum argumentis ab initio praesentis, magnum plaudè est incommodum; & praesertim quando quaestio est prolixa, quod si post argumentum Adversarii rotatum statim ipsa immediate subdatur solutio, confestim gaudet addiscens ingenium, nec manet anxius, aut perplexus; & melius solutionem memoriae mandat.

DISPUTATIO SECUNDA.

De vocibus, & communibus earum affectionibus.

Scientia quaecumque, ut more humano tradatur, vocibus indiget, quae sunt manifestativa conceptuum; quia igitur logica est instrumentum generale omnium scientiarum, tenetur hac ratione, quatenus nempe sunt signa conceptuum, tractare de vocibus, ut colligitur ex Arist. lib. 1. Perihier. cap. 1. & ibi docet S. Thom. lect. 2. & quibusdam eorum communibus affectionibus, aequivoctione nimirum, ut vocacione, analogia, &c. a quibus proinde consulto Arist. suam inchoavit Logiam, & non ex abrupto, ut putavit Averl. quae 2. lect. 4. quaest. tractatus aliquis ex Arist. Logica sit amissus in injuria temporum, qui illum praecedebat; Et Ilagoge Porphyrii hanc tractationem praecedere non debet, sed loqui, cum Arist. ipse de praedicabilibus agit cap. 2. antepredic. quantum satis illi videbatur ad librum predicam. unde male disputatio de Universalibus communiter praemittitur disputationi de Univocis, & Equivocis, cum re vera pertineat ad cap. 2. antepredic.

QUAESTIO PRIMA.

Quid voces significant, & quomodo, hoc est, an res, vel conceptus, & num naturaliter, vel ad placitum.

1. Ertum est, cum externo sermone aliquid significare intendimus, duo in mente loquentis praesupponi, rem, scilicet, cognitam, de qua loquitur, & illius rei cognitionem, quae conceptus formalis appellari solet, sicut res ipsa cognita, ut sic conceptus obiectivus, difficultas igitur est, quidnam horum voce significetur principaliter, & immediate. Afferunt quamplures voces immediate significare conceptus ipsos formales, & res ipsas mediantibus illis, ita D. Th. 1. p. q. 13. art. 1. & qu. 9. de potentia art. 5. & 1. Perihier. lect. 1. & videtur fuisse communis opinio expostorum Aristot. Ammonii, Alexand. Averrois, Boet. Porphy. & aliorum; addunt tamen nonnulli hujus opinionis Auctores, quod licet voces immediate significent conceptus, quam res, principaliter tamen significant res, quam conceptus, quia ipse conceptus ordinatur ultimè, & principaliter ad representandum ipsam rem, cuius est similitudo intentionalis, ita Jo. de S. Thom. 1. p. Log. quaest. 1. art. 5. quae fuit opinio Bassolii 1. d. 2. q. 2. art. 1.

Alii vero adhibere dicuntur per voces significari res ipsas non solum primario, & principaliter, verum etiam directè, proximè, & immediate, & haec est communior opinio, quam sequuntur Nominales omnes Ocham, & Gabr. 1. d. 22. q. 1. un. & passim Recentiores Fonseca. 2. Met. c. 1. q. 2. sect. 4. Valg. 1. p. disp. 57. n. 8. & disp. 75. c. 3. Suar. 1. p. tr. 1. l. 2. c. 31. n. 6. Hurt. disp. 8. Log. lect. 3. Arriag. disp. 13. sect. 2. Ruvius q. 1. Miscell. disp. 2. q. 1. Amic. tr. 31. disp. 1. q. 1. dub. 4. Averl. q. 6. Log. lect. 4. Divp. contr. 8. Log. n. 7. Ponc. disp. 9. Log. q. 2. & fuit sententia Scotti, quamvis enim 1. Perihier. qu. 2. problematice protendat, & dicat, quod attendendo auctoritatem prima opinio est probabilior, sed attendendo rationem secunda, postea tamen in 1. d. 27. q. 2. ad 2. princ. resolutè docet res ipsas, non verò earum conceptus per voces immediate, & principaliter significari, imò directè verbis declarat ibi res tantum proprie loquendo significari per voces, & nullo modo conceptus, nec mediatè, nec immediate, quia litterae, voces, & conceptus sunt signa immo-

diata unius tantum significati, scilicet, rei, nec unum proprie est signum alterius, sed pro tanto dici solet signum, quatenus dat illud intelligere, nec signum posterius significaret, nisi prius signum idem significatum immediatè manifestaret; unde concludit Doctor, litteras, voces, & conceptus ad invicem subordinari in ratione signi prioris, & posterioris, veluti subordinantur plures effectus ab eadem causa immediate producti; non autem in ratione signi, & significati, quia prius loquendo litterae non significant voces, nec voces conceptus, sed haec omnia sunt immediata signa eisdem significati, scilicet, rei, & hunc dicendi modum passim Scotilae docent 1. d. 22. & 1. Perihier. q. 1. ut Tat. Jo. de Mag. & alii.

Circa alteram quaestivi partem de modo significandi vocem non est difficultas inter Periphateticos, omnes namque unanimi consensu docuerunt voces articulatas (ex his enim constituitur humanus sermo de quo loquitur) non significare naturaliter, sed ad placitum, hoc est voces ex sua naturali virtute nullam vim habere significanti, sed ex voce hominum impositione. Nopullum docuerunt veteres quidam Cratylus, & Heraclitus apud Ammonium 1. Perihier. c. 2. & Pythagorici apud Dixippum ibidem cap. 6. ex quo inherebant sapientis munus non esse rebus nomina imponere, sed nomina rebus imposta à natura ipsa admittere.

2. Dicendum est pro solutione quaesiti quoad utramque partem, per voces significari res ipsas non solum primario, & principaliter, sed etiam proximè, & immediate, imò proprie loquendo solas res significari per voces, & nullo modo conceptus, non quidem naturaliter, sed ad placitum. Conclusio est ferè communis, & probatur res ipsas principaliter Auctores ipsi primae opinionis libenter admittunt, tum quia id manifestè docuit Arist. 1. Elench. cap. 1. ubi ait, quod in disputatione pro rebus utitur nominibus, quia res ad disputationem afferre non possimus, sicut in ludu utimur fabis pro nominibus, & 1. Met. 2. 8. ratio, inquit, quam significat nomen, est definitio, at definitio indicat veram essentiam rei, tum quia id principaliter significatur, ad quod significandum primario nomen imponitur, & quod representatur intellectu audientis ad prolationem nominis, sed intentio imponentis nomen principaliter est, ut significetur res, unde Genel. cap. 2. nomina dicuntur imposita rebus, & statim auditio nomine feruntur in res, & constituitur intellectus rei, non autem speciei, vel conceptus; tum etiam si voces primario conceptus significant, omnes propositiones de secundo adiacente

contessent verè, ut ista Antichristus est, Chymera est, quia intellectus Antichristi tunc est, & pariter intellectus Chymerae; & contra omnes de tertio ad iacentes, in qua unum enunciatum de alio, essent falsae, nam dum dicitur homo est animal sensus est, quod intellectus hominis est intellectus animalis, utrumque unum quod ipse conceptus ordinatur ultimè, & principaliter, ergo vox quae substituitur rem, cuius est similitudo intentionalis, non potest substitui nisi solum loco conceptus, ad eandem representanda nam principalis ordinabitur, quae rationes tanguntur à Scoto 1. Perihier. q. 2.

3. Secundo, quod non solum principaliter, sed etiam directè, & immediate res ipsas significant, probatur eisdem rationibus, & adhuc ulterius, quia significare est deducere ad identem in notitiam rei significati, nam in intellectu deducuntur in rem notitiam, quia quod prius obicitur immediatè audientis per nomen, est res ipsa, nam auditio nomine lapidis statim lapidem ipsum concipimus, non autem cognitionem, quae de lapide habet loquens; imò illa non nisi per reflexionem attingitur, quia prius concipimus lapidem auditio eius nomine, & deinde hic reflexio, quod loquens talem rem intelligit. Accedit et Tat. cit. quod potest res audienti representari nihil cogitant. Et de cognitione loquentis ut experientia constat, ergo per vocem res immediate representatur, & non eius cognitio. Demum conceptus non significatur ut id ad quod est impositum nomen, ergo non potest immediate significari nomine, quia nomen immediate significatio est vel ad imponente nomen. Quod autem diximus de vocibus in ordine ad conceptus idem dicendum est de littera, & scriptura in ordine ad voces, litteras nempe scribas principia litterae, & immediate significare res ipsas, non autè voces ut ostendit Averl. cit. in fine quaest. inter litteras, & voces ac inter voces, & conceptus, & Scotus cit. ait haec tria litteras, voces, & conceptus esse immediata signa eisdem rei significati, & tandem quia urget eadem ratio, quia si scribitur in immediate significat vocem haec propositio scripta homo est animal, est falsus, sentus enim est, quod haec vox homo est ista vox animal, quia ratio Arriaga convictus fatetur sub num. 3. scripturam immediate supponere pro rebus, et hoc eas non ita significat. Posset tamen in hoc sentu dici voces proximè, & immediate significare conceptus, & litteras voces, quatenus cum nequeamus immediate causare notitiam rei in intellectu audientis Angelorum instar ratione impedimenti corporis, loco conceptum subrogamus, & immediate substituitur voces, quae excitando mentem audientis ingerunt illi notitiam rei significati, & cum non possint absentem alioqui ratione distanti, loco vocem immediate litteras, & epistolas substituitur, ut ita voces gerunt immediate voces conceptum, & litterae vocem, unde haec ratione possunt dicere litteras immediate significare voces, & vocet conceptus in animo; nosque quid amplius probant Auctores modo cit.

4. Tertio probatur hinc tertia pars conclusio, quod scilicet voces, & conceptus subordinantur invicem in ratione signi prioris, & posterioris, non autem prior in ratione signi, & signati, quia ut notat Ioan. d. S. Thom. cit. unum significare me liante alio potest intelligi tripliciter, primo mediante alio, tanquam ratione formali, non tanquam re representata, & sic vox dicitur significare media impositione, conceptus me via similitudine intentionalis, secundo mediante alio, ut re representata, tanquam primario, & immediato significato, & sic homo dicitur significare immediatè hominem in communi, & mediatè Petrum; tertio mediante alio, non ut re significata, sed ut principali significato, cuius vox est substitutum, & quasi instrumentum, & hoc modo vox significat conceptum, ita Auctor relatus, & est quod Scotus docet vocem dare intelligere, & infundere conceptum in ratione signi prioris, & principalis, non autem in ratione rei significati; ex quo patet hanc controversiam, si bene sentus Auctorum utriusque sententiae perpendatur, esse de solo nomine. Hic tamen advertendum est cum Bario in 1. d. 27. ad secundum, & Tat. cit. non eodem modo litteras subordinari vocibus ac voces conceptibus, quia voces sunt ita per se conceptibus subordinate in significando, quod res nullatenus significant, nisi ex rebus cognitio praecedere in mente loquentis, non enim narrare possumus, quae inguoramus, & non cogitamus, sed non ita litterae sunt vocibus subordinate, quia vocibus non existentibus adhuc litterae, & scripturae significant, & sua significata ostendunt, & hic mos scribendi apud Aegyptios fuit in ulu, qui figuris quibusdam, quae Hieroglyphica dicebantur, non voces aliquas, sed immediate res ipsas denotabant, qui mos scribendi adhuc apud Iaponios viget, ut referunt Historici, quia ratione Valles, cap. 3. de sacra Philologia ait scripturam per se significare independentem a vocibus; & idem constat apud nos de figuris numeris significantibus, quod ultè concedit etiam Arriaga citat. licet neges de aliis vocibus.

5. Quarto probatur quoad ultimam partem, & voces nempe significare resex voluntaria hominum impositione, non verò ex earum naturali virtute, quia ita docuit Arist. 1. Perihier. cap. 2. & 4. & Plato in Cratyllo ut refert A. Leicinos cap. 5. Scotus 1. Perihier. quaest. 4. & 2. d. 2. quaest. 1. ad 2. & d. 1. quaest. 5. tum quia alioqui ad omnibus significatis, & eisdem voces apud omnes significarent, & furti à naturalitate loqui possent, à natura voces nobis significarent, & furti à naturalitate erunt significanda, sicut naturaliter formae gemitibus, & suspiria erunt significantia, etiam quomodo naturaliter patitur mutatio nem exultu, vel confuetudine, sed est independens ab hominum voluntate, vocem autem mutantur in dies; item signum naturale

6. In oppositum obicitur primò auctoritate probando voces primò, & immediate significare conceptus, id namque manifestè docuit Arist. 1. Perihier. c. 1. dum dicit, Voces esse signa earum, quae sunt in animo passionum, & Aug. 15. de Trinit. c. 11. ubi ait Verbum, quod foris sonat, esse signum verbi; quod intus later, & omnes denique aunt res significari per voces, quatenus cognita, quia non potest quis externo sermone quidpiam significare, nisi prius ad intra intellectus illud cognoverit, ergo voces primò, & immediate significant conceptus, & illis mediantibus res extrà manifestant. Resp. dictum Arist. diversimodè explicari solet, ac magis recepta expolitio est, quam tradit Doctor cit. 1. d. 27. quod voces significant conceptus, non ut rem significatam directè, sed ut principale significativum, ita quod subordinantur non in ratione signi, & signati, sed in ratione signi prioris, & posterioris, nam intellectus prius per cognitionem res apprehendit, deinde illas immediate per nomina significata, & in hoc sensu explicat Scot. cit. dictum Aug. & in eodem dicitur res significari, quatenus cognita, & medius conceptibus, non quidem reduplicativè, quasi cognitio mediet, ut obiectum ad quod significandum sunt voces impositae, sed specificativè, ita ut solum mediet, veluti conditio necessaria praerogata ad rem extra significandam, quia ut ait Doct. cit. 1. Perihier. significare praesupponit intelligere, sicut illud, sine quo non, quia non prius res oper feratur, quia mente concipiatur.

7. Secundo arguitur ad idem rationibus. Tum quia voces sunt inventae, ut homines suos expriment conceptus, ergo sunt immediata signa illorum. Tum 2. per voces sepe significamus res in eodem statu, quem habent in nostro intellectu, ut cum significamus albedinem, vel aliud accidens in abstracto, quod tamen in re non est abstractum. Tum 3. tam haec voces incomplexae intellectio, cognitio, quam haec complexae intelligo, cognosco, significant immediate conceptus nostros. Tum 4. gemitus animalis significat immediate dolorem eius internum, ergo partes, voces hominis immediate passiones eius internas significare debent. Tum 5. quia de facto multa lyncaethoregomatica locos conceptus significant, ut si, foris, & similia dubitationem significant. Tum 6. voces luti mentis nostrae interpretentur, sed interpres prius verbi referre debet, quam rem ipsam interpretetur, ergo voces prius, & immediate significant conceptus, quam res. Tum 7. quando unum signum substituitur loco alterius, necesse est, quòd prius indicet signum, pro quo substituitur, quam rem ab illo significatam, quia tendit in rem beneficio illius, sed voces substituntur pro conceptibus, ergo immediatè significant conceptus. Tum de nam, quia alioquin non daretur mendacium, nam mantri est contra mentem, ite ex D. Th. 2. 2. q. 110. art. 3.

8. Resp. ad 1. inventas esse voces, ut homines suos expriment conceptus obiectivos, non formales, & hoc loquendo regulariter, quia interdum etiam accedere potest, ut principalis intentio loquentis sit alteri exprimere non res, sed quid ipse sentiat de rebus ipsis, an bene concipiat, unde verum est aliquando ex intentione loquentis principaliter primatè hinc significari conceptus. Ad 2. in eo eorum casu voces ita significant albedinem, vel aliud accidens in abstracto, ut immediate non significant abstractionem ipsam loquentis, quare etiam in eocasu voces sunt immediata signa rerum. Ad 3. illae etiam voces attingentes adus mentis significant illos, ut sunt res quaedam cognitae, & obiecta, non ut partia ctus, vel conceptus intellectus. Ad 4. negatur paritas, quia gemitus est vox inarticulata naturaliter significans, non ita humanus sermo. Ad 5. talia lyncaethoregomatica si per se proferantur, nullam rem significant, ut dictum est 1. p. inf. Log. tract. 1. quod si dubitationem significant, illam certè significat, ut rem mentis significans, quae cadentem, non ut Adam, & parum mentis conceptum. Ad 6. paritas tantum in hoc valet, quod voces interpretantur mentem, cuius dicuntur interpretes, sicut interpres interpretatur verba eius, cuius dicitur interpres, mos tamen interpretandi utriusque est diversus, quia interpres prius exprimit verba, deinde res, voces verò prius exprimit res, deinde conceptus. Ad 7. probat tantum voces prius indicare conceptum, quam rem, in ratione signi prioris, & principalis, cui subordinantur, ut signum minus principale, quod libenter admittimus, non autem probat prius indicare conceptum in ratione rei significati. Ad 8. sufficit ad mendacium, quod teneatur per voces exprimere nostros conceptus obiectivos, & quid in mente habemus.

9. Tertio obicitur probando, quod voces significant naturaliter, nam dantur quae iam nomina, quae tantam a finitatem habent cum rebus significatis, ut quaedam proportio naturalis, & particularis efficacia videatur illis indita à natura ad huiusmodi res significandas; sunt enim quaedam voces rigidae, & asperae, quae similibus rebus significandis sunt idoneae, v. gr. ferrum, conturbatio, contritio, similitudo bombus, sibilus, cunctus videntur naturaliter significare sonum illum, à quoque significandum illis utitur. Accedit, quod in idiomatum varietate periti testantur vocem hanc saecus idem representare apud omnes nationes; signum evidens dari fermè, à natura

Mollii & Billini Tom. 1. Logica.